

РЕЗУЛЬТАТИ ЛІКУВАННЯ РОЗШАРОВУЮЧИХ АНЕВРИЗМ ГРУДНОЇ АОРТИ ТИПУ А ЗА ОСТАННІ 3 РОКИ (2010–2012)

Кравченко І.М., Ситар Л.Л., Кравченко В.І., Третяк О.А., Литвиненко В.А.,
Ларіонова О.Б., Дуплякіна В.Є., Осадовська І.А., Полуянова В.В., Клименко Л.А.,
Книшов Г.В.

ДУ “Національний інститут серцево-судинної хірургії імені М.М. Амосова НАМН” (Київ)

Однією з найбільш складних і актуальних проблем серцево-судинної хірургії є гостре розшарування аорти типу А. Частота виникнення гострої розшаровуючої аневризми грудної аорти становить 5–20 випадків на 1 млн населення на рік, при цьому розшарування типу А досягає 75% випадків.

Ключові слова: *розшаровуюча аневризма аорти, супракоронарне протезування висхідної аорти, операція Bentall-De Bono.*

Єдиною можливістю врятувати життя хворого із гострим розшаруванням аорти є хірургічне лікування. Повідомлення авторів, що вивчали клінічний перебіг при гострому розшаруванні аорти, вказують на те, що в перші дві доби з моменту розшарування гине майже 50% хворих, лише 15% переживають перший місяць і тільки 3–5% можуть дожити до одного року [1, 2]. Перший досвід хірургії розшаровуючих аневризм був так само драматичним, як і природний перебіг цієї патології. Операційна летальність на зорі хірургічного лікування гострого розшарування становила 30–50%, а у випадку ураження дуги аорти була ще більшою [3]. Із накопиченням досвіду, покращенням діагностики, хірургічної техніки поліпшилися і результати операцій. Міжнародний реєстр гострих розшарувань (IRADa) повідомляє про 18,4% операційної летальності при цій патології за 2009 р. А дані з німецькомовних країн (GERAADA) свідчать про 17,2% летальності при цій патології [5]. Поодинокі центри досягли 10% летальності, і надзвичайно рідко в спеціалізованій літературі можна зустріти повідомлення про ще кращі результати [6].

Розшаровуюча аневризма грудної аорти і дотепер залишається однією з найбільш складних проблем кардіохірургії.

Мета роботи – подати результати позитивного досвіду хірургічного лікування розшаровуючих аневризм аорти за останні три роки (2010–2012).

Матеріал та методи. Протягом 2010–2012 рр. у Національному інституті серцево-судинної хірургії ім. М.М. Амосова прооперовано 148 хворих із розшаровуючою аневризмою аорти типу А. Чоловіків було 122 (82,4%), жінок – 26 (17,6%). Вік хворих коливався в межах 20–77 років, середній $49,3 \pm 9,6$ року. В гострій (час від моменту розшарування до двох тижнів) і в підгострій (час до 3 міс.) стадії розшарування оперовані 128 (86,5%), в хронічній – 20 (13,5%) пацієнтів.

Діагностика аневризми висхідної аорти з розшаруванням базувалася на даних клініки, рентгенологічного обстеження, ехокардіографії (трансторакальна та черезстравохідна), аортографії. У невеликої кількості пацієнтів ці дані доповнювались обстеженнями за допомогою комп'ютерної томографії.

Основними причинами розшарування аорти були гіпертонія та атеросклероз – 91 (61,5%), синдром Марфана – 16 (10,8%), генералізований кістомедіанекроз – 16 (10,8%),

двостулковий аортальний клапан – 18 (12,2%). Травма як причина розшарування зафіксована у 2 (1,4%) хворих, інші причини – у 5 (3,4%).

Переважає більшість – 96 (64,8%) хворих – мали І тип (розшарування поширювалось від аортального клапана на різну протяжність аорти аж до переходу на здухвинні артерії), 52 (35,2%) хворих – II тип розшарування (розшарування обмежувалося висхідною аортою) відповідно до класифікації DeBakey.

Згідно з класифікацією NYHA, 132 (89,2%) віднесені до IV функціонального класу і лише 16 (10,8%) – до III.

Про важкий початковий стан оперованих хворих свідчать такі дані: у 64 (43,2%) хворих розвинулася гостра недостатність аортального клапана, гемоперикард (тампонада серця) зареєстровано у 26 (17,6%), гостру ниркову недостатність – у 12 (8,1%), набряк легень – у 5 (3,4%), явища поліорганної недостатності – у 4 (2,7%) пацієнтів.

Операції виконували в умовах штучного кровообігу, помірної гіпотермії (26–30%), а при корекції висхідної і дуги аорти (42 хворих) – в умовах глибокої гіпотермії (18–20°С) з ретроградною церебральною перфузією через верхню порожнисту вену.

Захист міокарда виконували анте- і ретроградним введенням кардіоплегічного розчину, як основний препарат для кардіopleгії використовували кустодіол у кількості 15–20 мл/кг.

Ургентні операції виконували у випадках гострого розшарування з проявами гострої серцево-судинної недостатності, тампонади серця, гемоторакса.

Для хірургічного лікування розшаровуючої аневризми аорти типу А використані такі методики: супракоронарне протезування висхідної аорти – у 98 (66,2%) хворих; операція Bentall-de Bono – у 48 (32,4%); операція David – у 2 (1,4%) випадках. У 2 хворих операції доповнені аортокоронарним шунтуванням (у кількості 1 і 3 шунти).

Результати та обговорення. На початку освоєння методик хірургічного лікування аневризм аорти 90–92% хворих із гострим розшаруванням аорти помирали протягом 2 тижнів при використанні виключно медикаментозних методів лікування. Згідно з даними IRAD (International Registry of Acute Aortic Dissection), смертність хворих із гострим розшаруванням аорти типу А, які отримували медикаментозне лікування з огляду на похилий вік і супутні захворювання, становила 58% [4]. Упродовж останніх десятиріч були освоєні нові технології в хірургічному лікуванні розшарування аорти типу А. Останні досягнення в ранній постановці діагнозу і більш рання госпіталізація в спеціалізований заклад сприяли збільшенню хірургічного досвіду і покращенню результатів лікування [7, 8, 11].

Розшарування аорти загрожує високими ризиками для життя. Летальність при гострому розшаруванні сягає 50% у перші дві доби з початку захворювання і 84% – на кінець першого місяця. Велике значення має фактор часу від моменту розшарування до операції [2, 3].

На сьогодні існують три основні методи хірургічного лікування аневризм і розшарувань висхідного відділу аорти і дуги. Це окреме протезування аортального клапана і висхідного відділу і дуги аорти, протезування з використанням клапановмісного кондуїту і клапанозберігаючі втручання. Кожна з перерахованих методик має недоліки і переваги. Так, використання механічних протезів, клапановмісних кондуїтів дістало значного поширення в хірургії аневризм і розшарувань висхідної аорти, однак передбачає позитивний прийом антикоагулянтів і контроль ефективності антикоагулянтної терапії. Такі хворі постійно знаходяться під загрозою кровотечі, тромбоемболічних ускладнень, дисфункції протезу внаслідок тромбозу, утворення паннусу, інфекційних ускладнень [3, 10].

Наш підхід до використання клапановмісних кондуїтів співпадає з поглядами провідних кардіохірургічних центрів [3, 6, 11]. У випадках аннулоортальної ектазії, при виражених змінах двостулкового аортального клапана ми використовуємо клапанозамісні операції. В нашому досвіді хірургічного лікування розшаровуючих аневризм аорти такі операції склали 32,4%. Названі фактори ризику стали стимулом до більш широкого застосування клапанозберігаючих операцій [7, 8, 12], при яких рівень загрози знижується, зникає необхідність в антикоагулянтній терапії. Периопераційна летальність при виконанні клапанозберігаючих процедур, за різними даними, коливається в межах від 2 до 6%, смертність при ізольованому протезуванні аортального клапана – 3,3–5,1%. Клапанозберігаючі втручання при аневризмах і розшаруваннях проксимальної аорти в теперішній час поєднуються з ремоделюванням усього кореня аорти. Перевагою таких технологій є збереження найбільш «фізіологічної» геометрії клапанно-аортального комплексу. Класичними клапанозберігаючими втручаннями є реімплантація аортального клапана за Т. David, реконструкція кореня аорти за методом М. Yasoub, протезування некоронарного синусу за Wolfe і супракоронарне протезування за М. De Bakey. Клапанозберігаючі операції зазвичай складніші в технічному плані, потребують від хірурга більшого досвіду і навичок роботи з коренем аорти і аортальним клапаном. Основним завданням хірурга, що оперує аневризму або розшарування висхідної аорти, є збереження нативного аортального клапана, що дозволить знизити рівень інвалідизації і протезо-залежних ускладнень у післяопераційному періоді [6, 7]. В нашому досвіді клапанозберігаючі операції склали 67,6%, що узгоджується з даними світової літератури [11–13].

За період перших 20 років (1980–1999 рр.) нашого хірургічного досвіду нами прооперовані лише 87 хворих із загальною госпітальною летальністю 24,1% (21 хворий). При цьому летальність у групі гострого розшарування склала 31,9%, при хронічному – 15% (47–15; 40–6 хворих відповідно). Подібні результати на той час публікували і деякі інші дослідники [3, 4]. Таку високу летальність сьогодні ми можемо пояснити труднощами організації ургентних операцій та їх матеріального забезпечення при відсутності хірургічного досвіду. Починаючи з 2000 року ми майже щорічно збільшували кількість оперованих, покращуючи при цьому результати хірургічного лікування.

Загальна госпітальна летальність за останні три роки становила 4,7% (померли 7 хворих на 148 оперованих). Всі померлі були із групи гострого розшарування (госпітальна летальність 5,5%), при хронічному розшаруванні на 20 оперованих летальних випадків не було.

Висновки. Накопичення хірургічного досвіду, вдосконалення методик захисту серця і мозку при хірургічному лікуванні розшаровуючих аневризм аорти дозволили досягти госпітальної летальності 4,7%.

Література

1. Зербино Д.Д., Кузик Ю.И. Расслаивающие аневризмы аорты: клинические маски, особенности дифференциальной диагностики. // Клиническая медицина. – 2002. – № 5. – С. 58–62.
2. Anagnostopoulos C.E., Prabhakar M.J.S., Vittle C.E. Aortic dissections and dissecting aneurysms // Am. J. Cardiology – 1972. – Vol. 30. – P. 253–273.
3. Crawford E.S., Kirklin J.W., Naftel D.C., Svensson L.G., Coseli Js, Safi H.J. Surgery for acute dissection of ascending of aorta // J. Thorac. Cardiovasc. Surg. – 1992. – Vol. 104. – P. 46–59.
4. Hagan P.G., Nienaber C.A., Isselbacher E.M., Bruckman D., Karavite D.J., Russman P.L, et al. The International Registry of Acute Aortic Dissection (IRAD): new insights into an old disease // JAMA. – 2000. – Vol. 283. – P. 897–903.

5. Conzelmann L.O., Kröger T., Hoffmann I., Rylski B. German Registry for Acute Aortic Dissection Type A (GERAADA): initial results // Herz. – 2011? Sep/ – Vol. 36 (6). – P. 513–24.
6. Urbanski P.P., Raad M., Lenos A., Bougloukakis P. Open aortic arch replacement in the era of endovascular techniques // Interactive cardiovascular and thoracic surgery. – 2012. – Vol. 15, sup.2. – P. 79.
7. Белов Ю.В., Чарчян Э.Р. Клапаносохраняющие операции у больных с аневризмой восходящего отдела аорты с аортальной недостаточностью // Грудная и сердечно-сосудистая хирургия. – 2004. – № 1. – С. 59–64.
8. Малашенков А.И., Русанов Н.И., Паджаев М.А. и др. Неотложные операции при остром расслоении аневризмы аорты типа А // Грудная и сердечно-сосудистая хирургия. – 2003. – № 4. – С. 48–56.
9. Cooper, Daniel G. Montgomery, James B. Froehlich, Christoph A. Nienaber Correlates of Delayed Recognition and Treatment of Acute Type A Aortic Dissection : The International Registry of Acute Aortic Dissection (IRAD) // Circulation. 2011. – Vol. 124. – P. 1911–1918.
10. Kawada T. Acute aortic dissection: Who is to blame for it's subsequent catastrophe ? // Ann. Thorac. Surg. – 2007. – Vol. 13. – P. 147–149.
11. Robicsek F., Thubrikar M.J., Cook J.W. et al The congenitally bicuspid aortic valve: how does it function? Why does it fall // Ann. Thorac. Surg. – 2004. – Vol. 77. – P. 177–185.
12. Shiono M., Hata M., Sezai A. et al. Surgical results in acute type A aortic dissection // Ann. Thorac. Surg. – 2005. – Vol. 11. – P. 29–34.
13. Tan M. E. Sh., Morshuis W. J. Dossche K.M. et al. Long-term Results after 27-years et Surgical treatment of acute type A Aortic dissection // Ann Thorac Surg. – 2005. – Vol. 80. – P. 523–29.

РЕЗУЛЬТАТЫ ЛЕЧЕНИЯ РАССЛАИВАЮЩИХ АНЕВРИЗМ ГРУДНОЙ АОРТЫ ТИПА А ЗА ПОСЛЕДНИЕ 3 ГОДА (2010-2012)

Кравченко И.Н., Ситар Л.Л., Кравченко В.И., Третьяк А.А., Литвиненко В.А., Ларионова Е.Б., Дуплякина В.Е., Осадовская И.А., Полуянова В.В., Клименко Л.А., Кнышов Г.В.

Одной из наиболее сложных и актуальных проблем сердечно-сосудистой хирургии является острое расслоение аорты типа А. Частота возникновения острой расслаивающей аневризмы грудной аорты составляет 5–20 случаев на 1 млн населения в год, при этом тип А составляет до 75% случаев.

Ключевые слова: *расслаивающая аневризма аорты, супракоронарное протезирование восходящей аорты, операция Bentall-De Bono.*

THORACIC AORTA DISSECTING ANEURYSMS TYPE A SURGICAL TREATMENT RESULTS DURING THE LAST 3 YEARS (2010-2012)

Kravchenko I.M., Sytar L.L., Kravchenko V.I., Tretyak O.A., Litvinenko V.A., Larionova O.B., Duplyakina V.E., Osadovskaya I.A., Poluyanov V.V., Klymenko L.A., Knyshov G.V.

One of the most difficult and actual problems of cardiovascular surgery is acute aortic dissection of type of A. The frequency of occurrence of a acute aortic dissection aneurysms is 5–20 cases on 1 mln the population per year, thus type A conclude up to 75% of cases.

Key words: *dissecting aneurysms of the thoracic aneurysms, supracoronary grafting of the ascending aorta, Bentall-De Bono operation.*